

УДК 012+016:[929+001](477.74-25)(092)

*Анна Іванченко,
провідний бібліограф
науково-бібліографічного відділу
Одеської національної наукової бібліотеки*

Одеська наука у постатях: до виходу 50-го випуску серії "Вчені Одеси"

Висвітлено історію науки в Одесі на прикладі серії "Вчені Одеси"; розглянуто окремі її випуски; подано цікаві факти про вчених, уміщені в біобібліографічних покажчиках.

Ключові слова: історія науки в Одесі, серія "Вчені Одеси", біобібліографічні покажчики

З Одесою пов'язані життя та діяльність багатьох видатних учених: одні з них жили в цьому місті порівняно недовго, другі тривалий час працювали в Одеському (Новоросійському) університеті, як, прикладом, фізик М. Умов, біолог І. Мечников, біолог та ембріолог О. Ковалевський, фізіолог І. Сеченов, хірург та анатом М. Пирогов та ін. Чимало науковців поєднали свою долю з Одесою назавжди, зокрема зоолог О. Браунер, ботанік В. Липський, генетик А. Сапегін, метеоролог О. Клосовський, астроном В. Цесевич, математик М. Крейн, географ Г. Швебс, фізіолог Р. Файтельберг, мікробіолог Я. Бардах, які зробили вагомий внесок у вітчизняну та світову науку.

Для ознайомлення читачького загалу з портретами цих визначних особистостей фахівці Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького (нині — Одеська національна наукова бібліотека, ОННБ) 1957 р. започаткували серію "Вчені Одеси", яка наразі налічує 50 випусків. З-поміж науковців, діяльність яких відображено в покажчиках, — 8 докторів біологічних наук, 8 докторів географічних наук, 8 докторів медичних наук, 6 докторів фізико-математичних наук, 4 доктори технічних наук. Слід зазначити, що серед них — 12 заслужених діячів науки і техніки УРСР та України (хімік С. Андронаті, економіст Б. Буркинський, фізик М. Коваленко та ін.), 5 лауреатів Державних премій у галузі науки і техніки (біолог Ю. Зайцев, географ О. Бронфман, хімік С. Андронаті, географ Г. Швебс, економіст Б. Буркинський), 4 академіки Академії наук вищої школи України (фізики В. Білоус і М. Коваленко, астрономи В. Каретников та І. Андронов), 5 членів-кореспондентів АН СРСР й УРСР (ботанік В. Липський, мікробіолог В. Тульчинська, астроном В. Цесевич, математик М. Крейн, хімік В. Назаренко), номінант на Нобелівську премію 2001 року — доктор географічних наук Г. Швебс.

Серію "Вчені Одеси" започаткував бібліограф Всеволод Миколайович Конський, який упродовж 1949—1985 рр. працював у науково-бібліографічному

відділі Одеської державної наукової бібліотеки ім. М. Горького. Науковець приділяв багато уваги популяризації природничих знань [3, с. 56]. Тривалий час його улюбленим бібліографічним жанром були бесіда й розповідь про книги науково-природничої тематики; згодом він перейшов до підготовки покажчиків літератури цього напрямку.

В. Конський заснував і серію рекомендаційних посібників "Проблеми. Гіпотези. Відкриття" (1975); брав участь у створенні ґрунтового покажчика літератури про виноградарство України й Молдови. Багато сил і часу віддав роботі над бібліографією літератури про перебування в Одесі О. Пушкіна та А. Міцкевича. В. Конський очолював науково-бібліографічний відділ упродовж семи років і орієнтував його роботу на поглиблення зв'язків із науковими й освітніми закладами Одеси та Півдня України, забезпечення їхніх потреб у ґрунтовних бібліографічних виданнях широкого спектра й профілю, залучив до роботи над ними провідних учених, дбав про високий фаховий рівень працівників відділу [4, с. 130]. Бібліографи ОННБ прагнули не лише ознайомити читачів із життям і науковим доробком науковців, а й допомогти дослідникам, що продовжували їхню справу, історикам науки та краєзнавцям.

Перший випуск серії "Вчені Одеси" присвячено видатному зоологу О. Браунеру, сторіччя від дня народження якого минуло 25 січня 1957 р. Видання й досі залишається актуальним, про що свідчать згадки у статтях, присвячених науковцю [1].

Покажчики серії містять відомості про комплекс наукових праць персоналії, біографічні відомості та літературу про них. Загалом, серія є цінним джерелом інформації для науковців та фахівців у відповідних галузях науки [2, с. 53].

До підготовки посібників залучають висококваліфікованих фахівців, наприклад, науковим редактором покажчика, присвяченого О. Браунеру, був І. Пузанов, видатний зоолог і зоогеограф, заслужений

діяч науки УРСР, який майже чверть століття очолював кафедру зоології хребетних Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова. Власне І. Пузанову присвячено 3-й та 14-й випуски серії "Вчені Одеси", котрі уклав головний бібліограф науково-бібліографічного відділу, кандидат біологічних наук А. Драголі. Він підготував ще кілька покажчиків цієї серії, присвячених офтальмологу В. Філатову, ґрунтознавцю, агроному та ботаніку О. Набоких, географу, ботаніку та ґрунтознавцю Г. Танфільєву, ботаніку та генетику А. Сапегіну, зоологу Д. Третьякову.

Варті уваги покажчики, присвячені астрономам В. Цесевичу, В. Каретнікову, І. Андронову; науковцям у галузі фізико-математичних наук Л. Сахновичу, В. Білоусу, М. Крейну, М. Синюкову, Ю. Черському, М. Коваленку, О. Птащенку; хімікам Є. Бурксеру, В. Назаренку, А. Цикалу, С. Андронаті. У серії також вийшли випуски, присвячені докторам технічних наук: гідрологу, автору генетичної теорії процесів формування стоку поверхневих вод суші, фундатору одеської наукової гідрологічної школи, професору А. Бефані, який упродовж 40 років очолював кафедру гідрології Одеського гідрометеорологічного інституту (нині — Одеський державний екологічний університет); професору, академіку Міжнародної академії холоду, заслуженому діячеві науки і техніки України, заступникові директора Фізико-хімічного інституту ім. О. В. Богатського В. Недоступу.

Окремо відзначимо покажчик, присвячений видатному психіатру, Праведнику народів світу Є. Шевальову, який зробив вагомий внесок у розвиток загальної психопатології та організацію спеціалізованої медичної допомоги населенню Одеси.

Продовжуючи медичну тематику, варто згадати покажчик, присвячений офтальмологу Н. Пучковській, багатолітньому (1956—1985) керівникові Одеського науково-дослідного інституту очних хвороб і тканинної терапії ім. В. П. Філатова, заслуженому діячеві науки УРСР.

Гортаючи сторінки цих видань, читач дізнається про цікаві факти, зокрема А. Сапегін був засновником селекційно-генетичного інституту в Одесі, В. Філатов активно працював як літератор і художник, І. Пузанов

перекладав твори В. Гюго й Г. Гейне [5], О. Птащенко є автором кількох поетичних збірок.

Цікаво, що 1-й і 50-й, ювілейний, випуски серії, присвячено двом Олександром Олександровичам — Браунеру та Птащенку.

Отже, серія "Вчені Одеси" має краєзнавче та історіографічне значення й дає змогу скласти уявлення про наукову спадщину гідних представників академічного середовища Одеси.

З переліком покажчиків серії можна ознайомитись у бібліотеці.

Список використаної літератури

1. Безлуцька О. П. Олександр Олександрович Браунер (1857—1941) : нариси біографії і наукової творчості / О. П. Безлуцька // Іст. архів. — 2016. — Вип. 17. — С. 77—83.
2. Бур'ян Л. М. Внесок бібліотек Південного регіону в створення бібліографічної бази України / Л. М. Бур'ян // Скарбниця культури : зб. ст. / редкол. : О. Ф. Ботушанська (відп. ред.) [та ін.]. — Одеса, 2014. — Вип. 4. — С. 50—68.
3. Бур'ян Л. М. Внесок ОДНБ у створення бібліографічної бази України / Л. М. Бур'ян, І. Е. Рікун // Скарбниця культури : зб. ст. / редкол. : О. Ф. Ботушанська (відп. ред.) [та ін.]. — Одеса, 2004. — Вип. 3. — С. 52—63.
4. Зленко Г. Д. Конський Всеволод Миколайович / Г. Д. Зленко // Бібліографи Одеської державної наукової бібліотеки імені М. Горького : біобібліогр. довід. / упоряд. Л. М. Бур'ян. — Одеса, 2002. — С. 130—137.
5. Зленко Г. Д. Портрети дослідників природи / Г. Д. Зленко // Чорномор. комуна. — 1984. — 25 квіт. — С. 4.

Проаналізована історія науки в Одесі на прикладі серії "Учені Одеси"; розглянуті деякі її випуски; наведено цікаві факти про учених, згадані в біобібліографічних указателях.

The article is devoted to the history of science in Odessa, in particular the history of the series "Scientists of Odessa". Some issues in this series have been reviewed. Some facts about scientists, which were reflected in these biobibliographic indexes, are mentioned.

Надійшла до редакції 29 листопада 2018 року

УДК 821.161.2.09(092):06.05НОБЕЛЬ

Яна Петруняк,
бібліотекар відділу абонементу
Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка

Українці на підступах до Нобелівської премії з літератури

Проблема вручення Нобелівської премії українським письменникам неодноразово спричиняла численні дискусії, адже присудження цієї престижної

відзнаки, крім грошей, приносить чимало інших дивідендів — світове визнання й популярність, репрезентативність літератури й країни тощо. Напевно,